

TIKĖJIMO IŠPAŽINIMAS,

parašytas Šviesiausiajai
Lenkijos karalienei¹ ir t. t.
Siunčiu sveikinimą,

nuolankiausiai pareiškdamas savo atsidavimą. Šviesiausioji Karaliene ir Maloningiausioji Ponia, nors ankstesniuose laiškuose² užsiminiau Jūsų Šviesiausiajai Didenybei apie savo reikalų būklę, tačiau kasdienės mano nelaimės verčia mane apie tuos pačius dalykus vėl ir vėl rašyti. Mūsų tėvų laikais, Maloningiausioji Ponia, nebuvo girdėta, kad kas nors nenusikaltęs ir be teismo sprendimo būtų pasmerktas. O mano priešai ne tik mane pasmerkė, bet ir diena iš dienos per pamokslus viešai šmeižia, pajuokia, plūsta ir įžeidinėja. Dėl to ir draugai yra nepalankiai man nusiteikę, o priešai dar drąsiau ir įžūliau puola. Juk bičiuliai tų mokinių, kuriuos Vilniuje mokiau, išskyrus poną Sandomirietį ir kai kuriuos kitus, man labai negražiai atsidėjo. N. už savo sūnaus ir seserėno mokymą bei išlaikymą man nesumokėjo 16 kapų lietuviškų grašių. Jo pavyzdžiu pasekė kiti. Bet man ne taip skaudus piniginis nuostolis, kaip už mano triūsą parodytas nedėkingumas. Prie to prisideda šeimos skriaudos: mano kaimynai, pasinaudoję proga, kad aš nebūnu namie, vienas per kitą, kiek įstengdami, grobsto mano turtą. Tarnai, grasindami pabėgsią, nebenori klausyti mano motinos; lauko darbai uždelsiami, ūkis apleidžiamas³. O labiausiai mane kankina tai, kad brangiausioji motina, ir neseniai ištikusios tėvo mirties⁴, ir skriaudų namuose, ir mano ištrėmimo prislėgta, vos vos besilaiko. Net budelis galėtų atjausti mano sielvartą, vien priešai negali pasisotinti mano nelaimėmis. Jie prikaišioja, kad dėl to taip kenčiu, jog nusikaltau erezija. Jiems taip atsakau. Prikaišioti ir neįstengti įrodyti yra grynas šmeižtas ir akiplėšiškumas. Liudininkas Dievas ir visi teisieji, kad man patikėtus mokinius sąžiningai mokiau Dievo baimės ir drausmės. Tai patvirtins Jūsų Didenybei daugelis mano mokinių, tarp jų ir Pauliaus Naruševičiaus sūnus. O kad įsigytų Jūsų Didenybių pasitikėjimą ir nuteiktų prieš mane, jie klastingai apsimeta tai darą iš uolumo tikėjimo dalykuose. Bet iš tikrųjų ne uolumas, o nelabumas, šventasis pelnas, pilna kišenė, ne Kristus, yra priežastis, kad jie taip įtūžę šėlsta prieš mane. Žinoma, epikūrininkai⁵ bijo savo pilvus susiveržti, bijo, sakau, kad jų, – kadangi niekuo nenaudingi valstybei, – nepristatytų prie arklo. Vienu žodžiu, jie bijo, kad apgaulės ir veidmainystės, kuriomis tiek amžių valstybę mulkino, nebūtų į viešumą iškeltos. Iš čia tas jų šventasis uolumas pilvo, jų dievo labui, iš čia tie šauksmai: nukryžiuok! nukryžiuok! ant laužo! ant laužo! Jis piktžodžiavo Kristui, Švenčiausiajai Mergelei, šventiesiems, nusikalto Didenybės įžeidimu! Jis neigė Katalikų bažnyčią! Taip šūkaloja jie per pamokslus, taip šmeižia sueigose, Jūsų Didenybių akyse juodina. Todėl aš nesistebiu ir nepykstu, jeigu kartais Jūsų Didenybės elgiasi kiek griežčiau, negu esu nusipelnęs. Kristus liepia tikrus Bažnyčios mokytojus pažinti iš vaisių⁶. Tad pažiūrėkime, kokie puikūs tie jų vaisiai. Paulius nori⁷, kad Bažnyčios mokytojas būtų apsišarvavęs mokslu, idant galėtų mokyti tikinčiuosius ir atsispirti eretikams; kad būtų ne gobšus, ne atsidavęs šlykščiam godumui, ne piktadarys, bet toks

¹ Bona Sforca (1494–1557), Milano kunigaikštystė, Neapolio valdovų Aragonų dinastijos atstovės Izabelės Aragonietės ir Milano kunigaikščio G. Sforcos duktė. Nuo 1518 m. Lenkijos ir Lietuvos valdovo Žygimanto Senojo žmona, Lenkijos karalienė ir LDK didžioji kunigaikštienė, rezidavusi Lenkijos sostinėje Krokuvoje ir LDK sostinėje Vilniuje. 1556 m. grįžo į Italiją (Barį).

² Šiuo metu nežinomi jokie anksčiau Kulviečio Bonai Sforcai rašyti laišakai.

³ Tokia padėtis buvo susidariusi po 1542 m. paskelbto Žygimanto dekreto prieš eretikus, kuriame pagrindinis kaltinamasis buvo Kulvietis. Pabėgęs nuo bažnytinio teismo Kulvietis dekretu buvo paskelbtas kaip nebetekęs piliečio (bajoro) padėties ir teisių.

⁴ Kulviečio tėvas Petras Kulvietis mirė 1542 m. pavasarį, prieš pat dekreto paskelbimą ir Abraomo pabėgimą į Karaliaučių.

⁵ Senovės Graikijos filosofo Epikūro, mokiusio apie buvimo malonumą, pasekėjai.

⁶ Mt 7, 20

⁷ Tit 1, 7–9

nepriekaištingas, kad niekas nedrįstų skleisti apie jį melagingų gandų. O dabar matome, kad jie didesni nemokšos už neišprususius vienuolius. Jie netinka net vaikų mokyklai vadovauti, ką jau kalbėti apie tai, kad būtų verti Bažnyčios mokytojo vardo. Ką besakyti apie jų nepasotinamą gobšumą, puikybę, garbės troškimą ir daugybę kitų nedorybių, kuriomis yra aptekę. O Kristus juos vadina žemės druska, pasaulio šviesa⁸. Jau kada pati šviesa virsta tamsybe, kuo reikia laikyti žemesnius, jei ne visiškai tamsa? Kadangi jie taip nenusivokia Šventajame Rašte, yra tokie nedori ir tokie žiaurūs, jog, jeigu jie teistų, net ir Kristus negalėtų būti nekaltas; kadangi jie yra teisėjai savo byloje priešingai teisingiausiam teisės dėsniui, kuris sako, kad niekas negali būti teisėju savo byloje⁹, aš kreipiuosi į Jūsų Didenybės ir Dievo vardu prašau, kad Jūsų Didenybės ištirtų mano ginčą su priešais. Jeigu man bus leista, ko prašau, tikiuosi, Dievui padedant, aiškiai įrodyti jų suktybes, kuriomis jie Dievo garbę žemina ir valstybę slopina. Jeigu Jūsų Didenybės mane atiduoda jų jurisdikcijai, tai aš, kadangi jie, kaip priešingoji pusė, negali būti teisėju savo byloje, apeliuoju į artimiausią visuotinį Bažnyčios susirinkimą¹⁰. Nuolankiai prašau Jūsų Didenybės, kad man tai leistų. Tėprisimena Jūsų Didenybės, kad visi valdovai sėdi Dievo soste kaltiesiems bausti, nekaltiesiems ginti. Jeigu Jūsų Didenybės į tai nekreips dėmesio ir priešai gers mano kraują, bijausi, kad Dievas nepasiimtų manęs iš Jūsų rankų. Savo ruožtu, jeigu tai reikalinga Dievo garbei, aš esu pasiruošęs gyvybę atiduoti. Tačiau, kad Jūsų Šviesiausioji Didenybė galėtų spręsti apie mano tikėjimą daugiau iš mano paties rašto negu iš jų šmeižtų, maniau būsiant pravartu pridėti savo tikėjimo išpažinimą. Todėl pirmiausia prisiekiu slėpiningą ir nedaloma Švenčiausiąja Trejybe, kad tiesą sakysiu. O jeigu ką prieš sąžinę¹¹ pasakyčiau, tekrinta ant manęs Dievo rūstybė, Jūsų Didenybių apmaudas, tenetenku turto, teišinka mane staigi mirtis¹² ir tegul būsiu amžinai prakeiktas. Visų pirma, tikiu visomis tikėjimo tiesomis, kurios yra Apaštalų tikėjimo išpažinime¹³. Taip pat tikiu, kad sakramentai yra įsteigti Evangelijoje ir kad jais Dievo įsakymu visi turi naudotis. Tikiu ir tuo, kad Evangelijos skelbimas, sakramentų teikimas, Bažnyčios raktai pirmiausiai priklauso Dievo tarnams, arba kunigams. Dėl šitų straipsnių su priešais sutinku. Su tolesniais straipsniais nesutinku. Pirmą. Tikiu, kad esame išganomi vien Dievo gailestingumu, dėl Kristaus kančios, dovanai, be jokių mūsų nuopelnų. Reikia daryti gerus darbus, bet nereikia jais pasikliauti, nes jie yra menki ir negryni, kaip Izaijas sako: „suteršti skudurai“¹⁴. O nuodėmių be galo daug. Septynis kartus per dieną parpuola teisis¹⁵. Kiekvieną dieną šventoji Bažnyčia meldžiasi: atleisk mūsų kaltes. Ribotas dalykas neproporcingas beribiam. Pirmasis tėvas Adomas už vieni vieną nuodėmę negalėjo atsisteisti, nei visi angelai, nei pagaliau visas pasaulis. Kristaus kančia atpirko. Antras straipsnis, dėl kurio mano priešininkai nesutinka su manimi. Aš manau, kad Švenčiausiąjį Eucharistijos Sakramentą pasauliečiams reikia teikti dviem pavidalais, kaip Kristus įsteigė ir kaip buvo daroma apaštalų bei senosios Bažnyčios. Sakramento teikimas antruoju pavidalu ne taip jau seniai yra uždraustas. Trečias straipsnis. Aš tvirtinu, kad kunigams, kurie negali susilaikyti, reikia vesti. Jokios vertės neturi jų argumentas, kad santuoka suteršianti šventąjį luomą. Jeigu

⁸ Mt 5, 13.14

⁹ *Nemo potest esse iudex in sua causa*, Codex Iustinianus 3, 5.

¹⁰ Artimiausias visuotinis Bažnyčios susirinkimas buvo istorinis Tridento Susirinkimas (1545–1563), kuris prasidėjo kaip tik Kulviečio mirties metais. Sinodas suvaidino lemiamą vaidmenį kovoje su Reformacija. Jo organizavimo išvakarėse būta daug scenarijų, svarstytos ir dialogo su protestantais galimybės. Nugalėjus konservatyviajam sparnui, Tridento Susirinkimas įvyko kaip kontrreformacinis manifestas, numatęs kovos su evangelizmu priemones ir būdus. Evangelikų bylos šiame susirinkime nebuvo išspręstos jų naudai.

¹¹ Sąžinė (lot. *conscientia*) – Lietuvos minties istorijoje Kulviečio aktualizuota kategorija, netrukus plačiai taikyta ir kitų LDK protestantų raštuose. Reformacijos lyderių perimta visų pirma vadovaujantis Naujojo Testamento žodynu, daugiausiai vartota apaštalo Pauliaus.

¹² Priesaikoje minima „staigi mirtis“, pagal ankstyvaisiais Naujaisiais laikais tebegaliojusį klasikinį mirties supratimą, skyrusį „gerąją“ ir „blogąją“ mirtį, buvo laikoma bloga mirtimi. Tuo pačiu metu parašytuose pirmuose lietuviškuose tekstuose staigi mirtis (Martyno Mažvydo giesmėse vartojamas posakis „nogla smertis“) taip pat laikoma bloga mirtimi.

¹³ Apaštalų tikėjimo išpažinimas (*Symbolum Apostolorum*) – IV a. nustatytas dvylikos frazių tekstas „Tikiu Dievą Tėvą“ (Credo). Šią pirmąją krikščionių tikėjimo santrauką kaip pamatinį tikėjimo išpažinimą pripažino ir protestantai.

¹⁴ Iz 64, 5

¹⁵ Pat 24, 16

santuoka yra Dievo įsteigta, ji negali suteršti šventojo luomo. Pranašai, šventieji Tėvai, Cheremonas¹⁶, Spiridonas¹⁷ ir kiti buvo vedę. Tai patvirtina senieji kanonai¹⁸. Ketvirtas straipsnis. Tvirtinu, kad bažnytinis turtas bažnyčių rektorių gėdingai eikvojamas, užrūstinant Dievą ir darant didžiulį nuostolių valstybei. Turtai bažnyčioms tam yra dovanoti, kad visų pirma iš jų santūriai ir taupiai gyventų Bažnyčios tarnai, paskui, kad būtų padedama beturčiams mokiniams, pagaliau, kad, reikalui esant, būtų teikiama pagalba valstybei. Kad iš tikrųjų taip yra, galėčiau akivaizdžiai įrodyti, jeigu būtų leista. Dėl šių keturių straipsnių buvo diskutuota tiek daugelyje ankstesnių Bažnyčios susirinkimų, tiek ir paskutiniajame, dalyvaujant Jo Imperatoriškajai Didenybei ir Imperijos luomams, taip pat popiežiaus legatui, ir buvo prieita prie beveik tokios pat nuomonės¹⁹. Jeigu ir aš tokio garbingo susirinkimo nurodymo laikausi, tai negali būti laikoma nusikaltimu. Apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją taip galvoju: ji yra nekalčiausioji ir švenčiausioji Mergelė, Dievo motina, kuriai nė viena šventųjų mergelių ar moterų negali prilygti. Mano nuomone, šventuosius reikia gerbti ir jų gyvenimą, papročius šlovinti viešai Bažnyčioje, tačiau maldauti ir garbinti reikia tik vieną Dievą, remiantis žodžiais: „Neturėsi kitų dievų, tiktai mane“²⁰ ir „Savo garbės neperleidžiu kitiems“²¹. Į priešų šauksmus, kad tokiais klausimais diskutuoti nepriklauso mano kompetencijai, atsakau: per krikštą išpažinau, kad esu Dievo tarnas ir jo Bažnyčios narys. O kada gavau daktaro laipsnį, man buvo suteikta teisė aiškinti, diskutuoti, mokyti Šventojo Rašto. Taigi teisėtai elgiuosi, jeigu ginu Viešpaties ir savo Kūrėjo mokslą. Bet apie tai užteks. Jeigu atrodytų, kad rašiau karščiau ir aitriau, negu derėjo, dėl to prašau kaltinti mano skausmą. Kas nešaukia mušamas? Kad Jūsų Šviesiausioji Didenybė aiškiai suprastų, ką galvoju ir ko mokau, maniau būsiant pravartu tai, kaip išpažinimą, parašyti viešai. Meldžiu amžinąjį Tėvą, kad Jūsų Šviesiausiąją Didenybę ilgai sveiką saugotų.

1543 metais.

Yra daug Jūsų Šventosios Didenybės pavaldinių lietuvių, puikiai išsimokslinusių, kurie galėtų būti naudingi valstybei. Bet, mano likimo įbauginti, jie apsigyveno Vokietijoje. Kai kuriuos jų priglobė Šviesiausiasis Prūsijos kunigaikštis²², kai kuriuos kiti kunigaikščiai. Šviesiausiasis kunigaikštis, negailėdamas didelių išlaidų, įsteigė pagarsėjusią mokyklą, iš visur prisikvietė mokytojų vyrų; profesoriams kasmet išmoka tūkstančius auksinų; daugeliui neturtingų mokinių duoda nemokamą išlaikymą. Jis nori mane paskirti šios mokyklos rektoriumi. Todėl jeigu Jūsų Šviesiausios Didenybės viešpatystėje man nebus vietos, šį skyrimą priimsiu²³. Bet, Maloningiausioji Ponia, skaudu, kaip Dievą myliu, mums visiems, kad, trokšdami dirbti saviesiems, dabar dirbame svetimiesiems.

¹⁶ Cheremonas (III a.), šventasis, Egipto miesto Nilo (Nilopolio) vyskupas, miręs nuo persekiojimų imperatoriaus Decijaus valdymo laikotarpiu (apie 250).

¹⁷ Spiridonas (apie 270–348), Vakarų ir Rytų bažnyčių krikščionių garbinamas šventasis, kilęs iš Kipro. Anot hagiografinės tradicijos, jis buvo pamaldus piemu, vedęs ir turėjęs dukterį.

¹⁸ Ankstyvoji krikščionių Bažnyčia protestantų buvo laikoma teisingos Bažnyčios modeliu, LDK evangelikai save taip pat laikė šios tikrosios Bažnyčios įpėdiniais.

¹⁹ Turimas galvoje bažnytinis Regensburgo (Ratisbonos) susirinkimas, vykęs 1541 m. balandžio–gegužės mėn. Kulvietis turėjo savo bibliotekoje šio susirinkimo nutarimų knygą, sudarytame jo bibliotekos sąrašė įvardytą kaip *Regensburgo nutarimai* (*Acta Ratisbonensia*), įsigytą, tikėtina, Italijoje. Regensburgo susirinkimas buvo imperatoriaus Karolio V 1539 m. balandį paskelbtos 15 mėnesių taikos su protestantais dalis. Taikos ir nutrauktų procesų prieš protestantus laikotarpiu buvo pradėti disputai su protestantais, kurie teikė viltį, jog Regensburge katalikams ir reformų šalininkams pavyks susitarti kai kuriais doktrininiiais, ypač nuteisinimo, klausimais. Nuteisinimas iš malonės Regensburge buvo pagrindinė doktrininė tema.

Regensburgo susirinkime dalyvavo pats Šventosios Romos imperijos imperatorius Karolis V (1519–1556), protestantams atstovavo Pilypas Melanchtonas ir kiti. Kaip popiežiaus legatui susirinkime dalyvavo kai kurie italų kardinolai ir vyskupai.

Pagrindinis protestantų ir katalikų pozicijų nesutarimus bandęs derinti asmuo popiežiaus legatas kardinolas Gasparas Kontarinis (Contarini) faktiškai pripažino tokio mokymo evangelinį pamatą.

²⁰ Iš 20, 3

²¹ Plg. Iz 42, 8; 48, 11

²² Albrechtas Brandenburgietis (1490–1568), Brandenburgio markgrafas, nuo 1511 m. Vokiečių ordino magistras, nuo 1525 m. Prūsijos kunigaikštis.

²³ Kulvietis buvo pirmasis Karaliaučiaus gimnazijos (partikuliaro, įsteigtas 1542) rektorius ir pirmasis Karaliaučiaus universiteto (įsteigtas 1544) graikistas.

Karaliaučiaus Akademijoje
išspausdino Johannas Weinreichas.
Birželio mėnesį
1547 metais.

Iš lotynų kalbos vertė Benediktas Kazlauskas (1957)
Peržiūrėjo ir pataisė Eugenija Ulčinaitė (2010)
Komentavo Dainora Pociūtė (2011)